

## طرحنامه کرسی ترویجی

### عنوان کرسی:

|                                                                            |
|----------------------------------------------------------------------------|
| عنوان فارسی: ولایت مادر از منظر فقه اسلامی و مسأله تراحم ولایت پدر با مادر |
| عنوان انگلیسی:                                                             |
| عنوان عربی:                                                                |

### ۱. خلاصه طرحنامه: (حداقل ۱۰۰۰ و حداکثر ۲۵۰۰ کلمه):

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>الف. شرح موضوع: موضوع کرسی ترویجی بطور دقیق و علمی شرح داده شود.</p> <p>یکی از مسائلی که در تربیت مورد توجه اندیشمندان قرار گرفته مسأله ولایت و سرپرستی کودک است و در میان اولیائی که کودک دارد، مادر بیشترین ارتباط را با وی داشته و ارتباط بیشتر منجر به تاثیر بیشتر در تربیت نسبت به بقیه اولیاء را در پی خواهد شد، سوالی که در این پژوهش به آن پرداخته شده، این است که «از منظر فقه اسلامی آیا مادر حق سرپرستی و ولایت کودک چه در حیطه خاص مثل تربیت و چه به نحو مطلق و در همه امور زندگی کودک را دارد؟» چرا که روشن شدن ابعاد این مسأله کمک به حل مسائلی خواهد کرد که امروزه از معضلات جامعه بوده به عنوان مثال اگر مسوولین مدرسه با رضایت مادر، کودکی را به اردو اعزام کنند و در آن اردو جرح و قتلی در مورد کودک رخ دهد، در صورت ولایت داشتن مادر از طرف شارع، مسوولین از طرف مادر اذن داشته و در صورت عدم افراط و تفریط معذور خواهند بود و در نتیجه قصاص و دیه متوجهشان نمی شود ولی در غیر اینصورت قصاص و دیه و دیگر تبعات قانونی هم دامن گیر مسوولین مدرسه و هم مادر خواهد بود. همچنین یکی دیگر از ثمرات مهم بحث این است که اگر در یکی از مسائل کودک، پدر بخواهد به گونه ای اعمال ولایت کند و مادر به گونه ی دیگر، ولایت کدامیک مقدم خواهد شد.</p> |
| <p>ب. سوابق دانشی: تاریخچه موضوع و سوابق نظری و دانشی موجود در این زمینه چیست و جایگاه موضوع حاضر کجاست؟</p> <p>فقههاء از علامه حلی، محقق حلی و شهید ثانی تا مرحوم امام و مراجع معاصر به این موضوع پرداخته اند و با توجه به ابتلای فراوانی که امروزه در جامعه خصوصا با رواج فرهنگ غربی و شبهات فمینیستی نسبت به این مسائل وجود دارد، مقالات گوناگونی نیز در این زمینه با رویکرد فقهی و یا حقوقی نگاشته شده از جمله «ظرفیت حکومت اسلامی و ضرورت ولایت مادر» نوشته لیلاسادات اسدی، «ولایت مادر در فقه و حقوق با نگرشی به اندیشه امام خمینی رحمه الله» نوشته سید محمود موسوی بجنوردی، «ولایت مادر بر فرزند در صورت فقدان پدر در نظام حقوقی ایران و فقه امامیه» نوشته محمد راثی فر و... ولی مشکلی که این پژوهش در صدد حل آن بوده این است که فقههاء در برخی مسائل خاص مثل حضانت و حج قائل به ولایت مادر شده اند و تصریح به عدم ولایت مادر در بقیه امور نموده اند ولی بررسی همه جوانب امور کودک با توجه به ادله ای که می تواند ولایت مادر را ثابت کند به</p>                                                                                                                                                                                                        |

صورت خاص و منسجم مورد بررسی قرار نگرفته و از مسأله مهم تزامن ولایت مادر با ولایت پدر نیز سخنی به میان نیامده است و اشکال اساسی مقالات موجود نیز در این است که اتقان فقهی لازم برای اثبات ولایت مادر را نداشته و چه بسا از استحسان و ظنون غیر معتبر استفاده شده است.

ج. موارد نوآوری: ضمن بیان دانش موجود، نوآوری طرحنامه بطور واضح و روشن تعیین شود.  
مادر در ارتباط با کودک تصرفاتی انجام می دهد که اگر این تصرفات از جانب شارع معتبر شمرده شود و شارع برای مادر حق سرپرستی و ولایت بر کودک را جعل کند، تصرفات او در امور کودک مجاز خواهد بود و در صورت بروز آسیب یا تلف، مادر ضامن نخواهد بود؛ بعد از بررسی ادله از پنج طریق دلیل حضانت، وصیت، آیه «وقایه»، عدول مومنین و قیمومیت ولایت مادر ثابت شده در حالی که فقهاء در مواجهه با مسأله ولایت مادر، در غیر حضانت و حج، به عدم ولایت مادر تصریح می کنند.

د. فرایند: فرایندی که در آن فرضیه/ایده/مدل/ نظریه حاصل شده است، بطور دقیق شرح داده شود.  
برای بررسی مسأله ولایت مادر در این پژوهش، به صورتی که اتقان فقهی آن رعایت شود از روش کتابخانه ای استفاده شده و با اثبات ولایت مادر در مواردی، جواز تصرفات او در امور مختلف و یا محدود به امور خاص کودک ثابت خواهد شد که ثمرات فقهی خاص خود را دارد. از جمله آثار فقهی ثبوت ولایت مادر این است که مادر می تواند با وجود پدر، بر کودک اعمال ولایت کند اما این امر در برخی موارد با اعمال ولایت پدر دچار تزامن می شود که در برخی موارد ولایت پدر مقدم می شود مثل زمانی که دلیل ولایت مادر وصیت باشد و در برخی از موارد ولایت مادر مقدم می شود مثل جایی که دلیل ولایت مادر حضانت باشد و در برخی دیگر هیچ تقدمی وجود ندارد و آن زمانی است که دلیل ولایت مادر آیه وقایه باشد و در برخی موارد با از بین رفتن موضوع ولایت مادر دیگر تزامنی رخ نمی دهد و آن هنگامی که دلیل ولایت مادر از باب عدول مومنین و قیمومیت باشد.

- ه. منابع: فهرست منابعی که در متن ارجاع داده شده است، آورده شود.
۱. ابن ادریس، حلی، محمد بن منصور بن احمد (۱۴۱۰ ق). السرائر الحاوی لتحریر الفتاوی (چاپ دوم). قم: دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم
  ۲. ابن زهره حلبی، حمزه بن علی حسینی (۱۴۱۷ ق). غنیة النزوع إلى علمی الأصول و الفروع (چاپ اول). قم: مؤسسه امام صادق علیه السلام
  ۳. ابن فهد حلی، جمال الدین، احمد بن محمد اسدی (۱۴۰۹ ق). الرسائل العشر (چاپ اول). قم: انتشارات کتابخانه آیه الله مرعشی نجفی قدس سره
  ۴. ابن منظور، (۱۴۱۴ ق). لسان العرب (چاپ سوم). بیروت: دارالفکر
  ۵. آخوند خراسانی، محمد کاظم بن حسین. درر الفوائد فی الحاشیة علی الفرائد و کفایة الأصول
  ۶. اصفهانی، سید ابو الحسن. وسیلة النجاة، شرح سید روح الله موسوی خمینی
  ۷. اصفهانی، محمد حسین کمپانی. رساله فی تحقیق الحق و الحکم (چاپ اول). قم: أنوار الهدی

- 3

۲۶. خویی، سید ابوالقاسم موسوی (۱۴۱۰ ق). منهاج الصالحین (چاپ بیست و هشتم). قم: نشر مآینہ العلم.
۲۷. .... (۱۴۱۶ ق). صراط النجاء، شرح جواد بن علی تبریزی (چاپ اول). قم: مکتبہ  
نشر المنتخب
۲۸. .... (۱۴۱۸ ق). موسوعۃ الإمام الخوئی (چاپ اول). قم: مؤسسۃ إحياء آثار الإمام  
الخوئی رہ
۲۹. راغب اصفہانی، حسین بن محمد (۱۴۱۲ ق). مفردات ألفاظ القرآن (چاپ اول). بیروت، دمشق: دار القلم -  
الدار الشامیہ
۳۰. رایس، فیلیپ (۱۳۹۵ ش). روان شناسی رشد از تولد تا مرگ، ترجمہ مهشید فروغان (چاپ دہم). تہران:  
ارجمند
۳۱. رشتی، گیلانی، نجفی، میرزا حبیب اللہ (۱۴۰۷ ق). فقہ الإمامیہ، قسم الخیارات (چاپ اول). قم: کتابفروشی  
داوری
۳۲. روحانی، محمدصادق (۱۳۸۲ ش). زبدۃ الأصول (چاپ دوم). تہران: حدیث دل
۳۳. سبزواری، سید عبد الأعلى (بی تا). جامع الأحکام الشرعیہ (چاپ نہم). قم: مؤسسہ المنار.
۳۴. .... (۱۴۱۳ ق) مہذب الأحکام (چاپ چہارم). قم: مؤسسہ المنار
۳۵. .... (۱۴۲۳ ق). الاستنساخ بین التقنیۃ و التشريع (چاپ دوم). قم: دفتر حضرت آیہ اللہ.
۳۶. سیوری، حلّی، مقداد بن عبد اللہ (۱۴۰۴ ق). التنقیح الرائع لمختصر الشرائع (چاپ اول). قم: انتشارات کتابخانہ  
آیہ اللہ مرعشی نجفی - رہ
۳۷. شہید اول، عاملی، محمد بن مکی (افست چاپ ۱۴۰۰ نجف). القواعد و الفوائد (چاپ اول). قم: کتابفروشی  
مفید
۳۸. شہید ثانی، عاملی، زین الدین بن علی (۱۴۱۲ ق). الروضۃ البہیۃ فی شرح اللعۃ الدمشقیۃ، شرح سلطان العلماء  
(چاپ اول). قم: انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزہ علمیہ قم
۳۹. .... (۱۴۱۳ ق). مسالک الأفہام إلی تنقیح شرائع الإسلام (چاپ اول). قم:  
مؤسسۃ المعارف الإسلامیہ
۴۰. شیخ انصاری، دزفولی، مرتضی بن محمد امین (۱۴۱۵ ق). کتاب المکاسب (چاپ اول). قم: کنگرہ جہانی  
بزرگداشت شیخ اعظم انصاری
۴۱. .... (۱۴۱۵ ق) رسالۃ فی الوصایا (چاپ اول). قم: کنگرہ جہانی  
بزرگداشت شیخ اعظم انصاری
۴۲. صافی، گلپایگانی، لطف اللہ (۱۴۱۶ ق). ہدایۃ العباد (چاپ اول). قم: دار القرآن الکریم

۶۳. صابر، شهید، سید محمد (۱۴۲۰ ق). ما وراء الفقه (چاپ اول). بيروت: دار الأضواء للطباعة والنشر والتوزيع.
۴۴. طوسی، ابو جعفر، محمد بن حسن (۱۳۸۷ ش). المبسوط فی فقه الإمامیة (چاپ سوم). تهران: المكتبة المرتضویة لإحياء الآثار الجعفریة
۴۵. .... (۱۴۰۷ ق). الخلاف (چاپ اول). قم: دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسين حوزه علمیه قم
۴۶. عاملی، سید جواد بن محمد حسینی (بی تا). مفتاح الکرامه فی شرح قواعد العلامه (چاپ اول). بيروت: دار إحياء التراث العربی
۴۷. علامه حلی، حسن بن یوسف بن مطهر اسدی (۱۴۱۰ ق). إرشاد الأذهان إلى أحكام الإيمان (چاپ اول). قم: دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسين حوزه علمیه قم
۴۸. .... (۱۴۱۱ ق). تبصرة المتعلمين فی أحكام الدين (چاپ اول). تهران: مؤسسه چاپ و نشر وابسته به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
۴۹. .... (۱۴۱۲ ق). منتهی المطلب فی تحقیق المذهب (چاپ اول). مشهد: مجمع البحوث الإسلامية
۵۰. .... (۱۴۱۳ ق). مختلف الشيعة فی أحكام الشريعة (چاپ دوم). قم: دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسين حوزه علمیه قم
۵۱. .... (۱۴۱۳ ق). قواعد الأحكام فی معرفة الحلال و الحرام (چاپ اول). قم: دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسين حوزه علمیه قم
۵۲. .... (۱۴۱۴ ق). تذكرة الفقهاء (چاپ اول). قم: مؤسسه آل البيت عليهم السلام
۵۳. .... (۱۴۲۰ ق). تحرير الأحكام الشرعية على مذهب الإمامیة (چاپ اول). قم: مؤسسه امام صادق عليه السلام
۵۴. فاضل آبی، حسن بن ابی طالب یوسفی (۱۴۱۷ ق). كشف الرموز فی شرح مختصر النافع (چاپ سوم). قم: دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسين حوزه علمیه قم
۵۵. فخر المحققين، حلی، محمد بن حسن بن یوسف (۱۳۸۷ ق). إيضاح الفوائد فی شرح مشکلات القواعد (چاپ اول). قم: مؤسسه اسماعیلیان
۵۶. فراهیدی، خلیل بن احمد (۱۴۱۰ ق). کتاب العین (چاپ دوم). قم: نشر هجرت
۵۷. فیض کاشانی، محمد محسن ابن شاه مرتضی (بی تا). مفاتیح الشرائع (چاپ اول). قم: انتشارات کتابخانه آیه الله مرعشی نجفی

۵۸. قمی، سید تقی طباطبائی (۱۴۱۹ ق). مباحث فقهیه - الوصیه، الشریک، صلاه الرحم (چاپ اول). قم: المقرر -

چاپخانه امیر

۵۹. کاتوزیان، ناصر (۱۳۸۲ ش). قانون مدنی در نظم حقوقی کنونی (چاپ چهاردهم). تهران: نشر میزان

۶۰. کوفی اهوازی، حسین بن سعید (۱۴۰۲ ق). الزهد (چاپ دوم). قم: المطبعة العلمیه.

۶۱. گلیایگانی، سید محمد رضا موسوی (۱۳۹۹ ق). بلغه الطالب فی التعليق علی بیع المكاسب (چاپ اول). قم:

چاپخانه خیام

۶۲. ..... (۱۴۱۲ ق). الدر المنضود فی أحكام الحدود (چاپ اول). قم: دار

القرآن الکریم

۶۳. لنگرودی، سید محمد حسن مرتضوی (۱۴۱۲ ق). الدر النضید فی الاجتهاد و الاحتیاط و التقليد (چاپ اول).

قم: مؤسسه انصاریان

۶۴. محقق حلّی، نجم الدین، جعفر بن حسن (۱۴۰۸ ق). شرائع الإسلام فی مسائل الحلال و الحرام (چاپ دوم).

قم: مؤسسه اسماعیلیان

۶۵. ..... (۱۴۱۳ ق). الرسائل التسع (چاپ اول). قم: انتشارات کتابخانه آیه

الله مرعشی نجفی - ره

۶۶. محقق سبزواری، محمد باقر بن محمد مؤمن (۱۴۲۳ ق). کفایه الأحكام (چاپ اول). قم: دفتر انتشارات اسلامی

وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم

۶۷. مراغی، سید میر عبد الفتاح بن علی حسینی (۱۴۱۷ ق). العناوین الفقهیه (چاپ اول). قم: دفتر انتشارات اسلامی

وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم

۶۸. مرعشی نجفی، سید شهاب الدین (۱۴۰۶ ق). منهاج المؤمنین (چاپ اول). قم: انتشارات کتابخانه آیه الله

مرعشی نجفی

۶۹. مصطفوی، حسن (۱۴۰۲ ق). التحقيق فی کلمات القرآن الکریم (چاپ اول). تهران: مرکز کتاب لترجمه و

النشر

۷۰. مکارم شیرازی، ناصر (۱۴۲۴ ق). کتاب النکاح (چاپ اول). قم: انتشارات مدرسه امام علی بن ابی طالب علیه

السلام

۷۱. نائینی، میرزا محمد حسین (۱۳۵۲ ش). أجود التقريرات (چاپ اول). قم: مطبعة العرفان

۷۲. ..... (۱۳۷۶ ش). فوائد الأصول (چاپ اول). قم: جامعه مدرسین حوزه علمیه قم

۷۳. ..... (۱۳۷۳ ق). منیه الطالب فی حاشیه المكاسب (چاپ اول). تهران: المكتبة المحمدیه

۷۶. نجفی، صاحب جواهر، محمد حسن (۱۴۰۴ ق). جواهر الکلام فی شرح شرائع الإسلام (چاپ ہفتم). بیروت:

۴۳ جلد، دار إحياء التراث العربی

۷۵. نراقی، مولی احمد بن محمد مهدی (۱۴۲۲ ق). رسائل و مسائل (چاپ اول). قم: کنگره نراقیین ملا مهدی و ملا احمد

۷۶. واسطی، زبیدی، حنفی، محب الدین، سید محمد مرتضی حسینی (۱۴۱۴ ق). تاج العروس من جواهر القاموس (چاپ اول). بیروت: دار الفكر للطباعة و النشر و التوزيع

۷۷. وحید خراسانی، حسین (۱۴۲۸ ق). منهاج الصالحین (چاپ پنجم). قم: مدرسه امام باقر علیه السلام

۷۸. یزدی، سید محمد کاظم طباطبائی (۱۴۱۴ ق). تکملة العروة الوثقی (چاپ اول). قم: کتابفروشی داوری

۷۹. .... (۱۴۲۶ ق). التعارض (چاپ اول). قم: موسسه انتشارات مدین

۸۰. .... (۱۴۲۸ ق). العروة الوثقی مع التعليقات (چاپ اول). قم: انتشارات مدرسه

امام علی بن ابی طالب علیه السلام

خلاصہ طرحنامہ شامل همه موارد از (الف تا ه) بین ۱۰۰۰ تا ۲۵۰۰ کلمہ باشد.